

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. תשפך הכל ... בישן תעשה זילוף ובחדש תשפך הכל.....2
- ב. הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו אמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו ... אמר ליה משטה אני בכך.....2
- ג. טול דינר זה בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם ... בצייד השולה דגים מן הים וא"ל אפסדתני כוורי בזוזא.....3
- ד. שטף נהר חמורו וחמורו חבירו ... ירד להציל ועלה שלו מאליו ... משמיא רחימו עליה 5
- ה. ירד להציל ולא הציל מהו אמר לו וזו שאילה אין לו אלא שכרו.....6
- ו. השוכר את הפועל להביא .. לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם ... התם עביד שליח שליחותיה הכא לא עביד שליח שליחותיה.....7
- ז. שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר ההולך לפנייהם מחשבין אף לפי נפשות ולא ישנו ממנהג החמרין.....7
- ח. רשאין החמרין להתנות שכל מי שיאבד לו חמורו יעמיד לו חמור אחר בכוסיא אין מעמידין ... ואם אמר תנו לי ואני אשמור אין שומעין לו ... דאית ליה חמרא אחרינא ... שאני נטירותא דחד מנטירותא דבי תרי.....8
- ט. ספינה שהיתה מהלכת בים עמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ולא ישנו ממנהג הספנים.....9
- י. ורשאין הספנים להתנות שכל מי שאבדה לו ספינה יעמיד לו ספינה ... שלא בכוסיא מעמידין לו ואי פירש למקום שאין הספינות הולכין אין מעמידין ... וקא אזיל ביומי ניסן למקום תשרי.....11
- יא. שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גיים וטרפה אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמר אני אציל לעצמי הציל לעצמו.....11
- יב. בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר פליג לא אמר לא פליג ... בפועלין עסקינן.....12
- יג. פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכמה דלא הדר ביה כברשותיה דבעל הבית דמי 14
- יד. הגזול שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך אם מחמת הגזול חייב להעמיד לו שדה אחר ... כגון דאנסוה עכו"ם ואמרי ליה אחויי ארעתיה ואחויי ההוא בהדיהו.....14

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

דף קטז.

א. תשפך הכל ... בישן תעשה זילוף ובחדש תשפך הכל

כבר התבאר במסכת פסחים דף כ: ולעיל דף קטז: שמשקין¹ שאין ראויין להדלקה שנטמאו כגון היין קוברין אותן שלא יבא לידי תקלה אבל אסור לזלפן שמא יבא בהן לידי תקלה, וליתנה בכלי מאוס א"א ששוב אין ראויין לזילוף. ויש ראשונים שפסקו שמשקין של תרומה שראויין לזלף כגון יין ישן מותר לזלף, אבל יין חדש שצריך להשהותו חיישי' לתקלה. כנזכר.

י"א שבזמנינו שאין שום תרומה נאכלת לא חיישי' לתקלה וא"צ להניחו בכלי מאוס רק שייחד מקום בפ"ע שלא יבא זר לאוכלו, ויש מפקפקין בזה.

ב. הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו אמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו ... אמר ליה משטה אני בך

היה בורח² מבית האסורים והיתה מעבורת שעוברים בה את הנהר לפניו, ואמר לבעל המעבורת העבירני את הנהר ואתן לך דינר בשכרך, אין לו אלא שכרו הראוי, שיכול לומר משטה אני בך. ונחלקו הפוסקים בטעם דין המעבורת.

יש אומרים³ שהטעם שאינו נותן לו כפי מה שהתנו, מפני שמצוה מוטלת על בעל המעבורת להציל חבירו הנמצא בסכנה, ולכן בכל דבר מצוה, אפילו התנה עמו שכר

¹ רמב"ם הלכות תרומות פרק יב הלכה יב ודרך אמונה שם

² שו"ב ונו"כ רסד ז

³ ב"י (ביו"ד סימן שלו) בשם הרמב"ן בדעת יש מי שסובר, וכ"כ הנ"י (סוף פרק מצות חליצה) בשם הריטב"א, וכן נראה דעת הר' יהונתן, וכ"כ המרדכי בב"ק בשם הר"ר חזקיה, ולשיטתו גם כששכרו להביא תפוחים לחולה הוא בכלל מצוה, וכתב הר"י בן לב בשיטתו שבשאר מלאכות שאינן בגדר מצוה, אף על פי שאין דרך ליתן הרבה חייב ליתן כמו שפסק. ועי' שער משפט (סימן ט) שהאריך בענין שכר בדבר שמוטל עליו לעשות מדין מה אני בהנ"א (ה' שכירות סימן טז) הקשה במ"ש הטעם משום השמאה, ואי משום חיוב מצוה,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

הרבה אינו נותן לו אלא שכר הראוי. ויש אומרים⁴ שכל שהתנה על שכר הרבה מחמת אונס ודוחק השעה, אין לו אלא שכרו הראוי.

ודעת כמה פוסקים⁵ שדוקא אם התנה על שכר הרבה⁶ בדבר שאין דרך ליתן יותר מהראוי, אבל בדבר שדרך ליטול יותר מהראוי, נותן לו כל מה שהתנה עמו.

ג. טול דינר זה בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם ... בצייד השולה דגים מן הים וא"ל אפסדתני כוזרי בזוזא

אפילו גמר בלבו ליתן אסור ליטול שכר מצוה, ועוד דא"כ אפילו שכר טרחו נמי לא יטול, ובשלמא לדעת הרמב"ן שאפילו בשכר מצוה כשהתנה חייב ליתן נוחא, אבל להחולקים עליו קשה, ומ"ש הסמ"ע (בסימן רסד) הטעם שנוטל שכר טרחו הרגיל משום שדרכו כל השנה ליטול שכר, הרי גם בהשבת אסור ליטול אפילו שכר הרגיל, וע"כ כתב המחנ"א דלכו"ע אפילו במידי דמצוה אם גמר בלבו ליתן חייב, אף על פי שעובר על מה אני בחנם, אא"כ אומר שמתחלה לא נתכוין אלא להשמות, ועי' שו"ת חקרי לב (חוי"מ סימן קלה) שהאריך בהלכה זו, ונראה דעתו שבכל אלה אם מודה שלא נתכוין להשמות חייב.

⁴ הרמב"ן, אבל משום מצוה אין עליו להפסיד, שכל מצוה דלא רמיא עליה אלא אכולי עלמא, אם אינו רוצה לעשות אלא בשכר אין כופין אותו, וגם מדבריו נראה שבמקום שחייב משום רגילות ליתן הרבה, אפילו במקום אונס חייב, שהרי בשכר הרופא כתב שנותן כל מה שהתנה משום שחכמתו מכר לו ואין לו דמים, ואף על פי שרופא הוא כשעת אונס, וע"כ צריך לומר שכיון שאין ערך לשכר הרופא, אף על פי שיש רופאים שנוטלים פחות, מ"מ נוטלים יותר מכדי טרחם, וגם זה בגדר נותנים עליו הרבה, ושוב אין לו קצבה. ועי' מחנ"א (הלכות שכירות סימן טו). ונראה דמה שאמרו שמחמת אונס ודוחק יכול לומר משטה אני, אינו אלא באונס הגוף, כגון בהך דמעבורת כשבורח מבית האסורים, או בסממנים, אבל באונס ממון אינו יכול לומר משטה אני, כדמוכח בד"ץ פועל שחזר בדבר האבוד שיכול להטעותו לאחר שהתחיל במלאכה, אבל לא מצינו שמי שיש לו דבר האבוד יוכל לומר לאדם מן השוק שיעשה ויתן לו שכר הרבה ושוב יאמר משטה אני כך, ואף לדברי הנה"מ ששיעור טענת השמאה הוא כשיעור אונאה, משמע בנמרא שבדבר האבוד יכול להטעותן אף ביותר משיעור אונאה. וכן לדעת הפוסקים שהטעם במעבורת הוא משום סכנה, יש לעיין אם דוקא במקום סכנת נפשות ממש הדין כן, או אפילו בהצלה מצער הוא בכלל אונס הגוף, ולפי זה יש לעיין גם בדין שכר רופא בדבר שאין בו סכנת נפשות רק הצלה מצער, אם גם בזה שייך לומר אין לו אלא שכרו הראוי. ולא מצאתי בירור בפוסקים בדבר זה. פתחי חושן חלק ד פרק ה הערה נה

⁵ רמ"א שם, והוא דעת התוס' והרא"ש (יבמות דף קו) שהטעם במעבורת הוא משום שאין דרך ליטול עליו שכר הרבה, וכן משמע מדברי התוס' (בב"ק) גבי כרוב לחולה, וכ"כ הרא"ש בתשובה לענין שכר ערבות. וכ"כ המרדכי בשם א"י בשם רבינו שמחה, ובשם סמ"ג בשם רבינו יהודה.

⁶ בנה"מ (סימן רסד סוף סק"ח) בשם התשב"ץ שאם התוספת קרוב לשכר הראוי, בכל אופן חייב, וביאר הנה"מ דהיינו אם הוסיף פחות משתות שוב אינו יכול לומר משטה אני כך

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ואם אמר לבעל המעבורת⁷ העבירני את הנהר ואתן לך דינר בשכרך, והיה בעל המעבורת דייג ואמר לו העבירני והפסק את הדייג שלך, כיון שהפסידו נותן לו כל מה שהתנה עמו⁸.

הרופא אסור ליטול שכר חכמתו וחלימוד⁹, אבל שכר¹⁰ מרחו ובטלה מותר¹¹, וכן מותר ליטול דמי סממנים¹², אבל לא יותר מדמיהם, אפילו פסק עמו לתת לו מפני דוחק השעה¹³.

מת. אם התנה עם הרופא ליתן לו שכר, אפילו יותר מהראוי לשכר בטלתו, חייב ליתן לו¹⁴.

⁷ שו"ע ונו"כ שם.

⁸ ומדברי הסמ"ע נראה דס"ל שאינו נותן רק מה שהפסיד, אלא שאם אין ההפסד ניכר, ויתכן שהפסיד הרבה נותן לו כל מה שהתנה, והקצה"ח (סימן רסד סק"א) הביא דעת הרא"ש שאפילו בהפסד קצת נותן לו כל שכרו, ולא הכריע, ועי' טבעה"ח (שם), ומה שהביא ראיה משחרוריתא דאשייתא (ב"ק דף כ ע"ב), וכתב הרמ"א בתשובה (סימן פו) – לענין שכר שתדלנות) שאם הוצרך לעזוב ביתו ולצאת למרחק אין לך מפסיד גדול מזה, עיין שם, ומשמע שהפסד זמן סתם לא מיקרי הפסד וצ"ע. ועי' שו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן עד וח"ז סימן צז). פתחי חושן שם הערה נג.

⁹ והיינו כשאינו מתעסק בעצמו אלא אומר לחולה או למתעסקים עמו מה לעשות לרפואתו, והטעם שבאבדת גופו מצוה היא ושייך בה מה אני בחנם, והרמב"ן כתב דהוי בשכר הזאה וקידוש, ובספר חסידים (סימן רצה) כתב שלוקח שכר בעד הטורה וחיפוש הרפואות, ולפי"ז אפשר שבזמננו יש היתר לרופא ליטול שכר הראוי, ובפרט לפימ"ש להלן (הערה קט) שתלוי במנהג.

¹⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד שלו ב.

¹¹ וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן שמג) שמותר ליטול שכר כתיבת תעודת מות, והערוה"ש כתב דה"ה שכר מירחה שהולך אצל החולה שמותר ליקח אפילו יותר מהראוי, וכ"ש כשהוצרך ליסע לעיר אחרת, וכן מותר ליקח שכר כתיבת מרשם לבית מרקחת... ומדברי הסמ"ע (סימן רסד סק"ט) בדין המעבורת שאם זהו פרנסתו כל השנה נוטל כפי שנוטל מאחרים, ולפי"ז אפשר דרופא שפרנסתו בכך ונוטל מכולם יותר משכר בטלה דשאר אדם מותר, ואולי שאני רופא שגם כל פרנסתו כל השנה היא בגדר מצוה, ולא שייך טעם הסמ"ע. ומ"מ אם מתעסק בדברים שאינם בגדר מצוה, אפשר דשוב הוי כהך דמעבורת, ועי' יש"ש (פ' בתרא דב"ק סימן לט).

¹² שו"ע ונו"כ חו"מ רסד ג.

¹³ וכתב הרדב"ז (ח"ז סימן ב אלפים רעט) שאף בחולה שאין בו סכנה, אם היה בחול והתנה בדמי סממנים יותר מהראוי אינו נותן לו, וכתב רעק"א (שם) בשם הריק"ש שגם בזה אם כבר נתן לו אין מוציאין מידו, וצ"ע תיפוק ליה מדין אונאה, ואפשר שהוא דבר שאין בו אונאה משום שאין לו קצבה ושער ידוע, או דאירי כשהתנה באופן המועיל שאין בו אונאה.

¹⁴ שו"ע שם, ואם קצין בשכר הראוי לכו"ע חייב ליתן לו, ואם קצין יותר מהראוי, חלקו הפוסקים אם חייב ליתן, ובשו"ע כאן פסק שאפילו הרבה חייב ליתן (וכתב בשד"ח (אס"ד מערכת ר"ה סימן ב אות יז) דמ"מ יש איסור על הרופא, אף על גב דמצוה לאו עליה רמיא, ועי' שו"ת תשב"ץ (ח"א סימן קמה) שהאריך בדין שכר מצוה וכתב שמכוער הדבר ליטול שכר מצוה אפילו באופן המותר, באמרי בינה (דיני דיינים סימן יח) מסתפק בשכר רופא, דאפשר דדוקא כשהחולה עצמו או מי שמוטל עליו פסק עמו שכר הרבה חייב ליתן דמשום

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ד. שטף נהר חמורו וחמור חברו ... ירד להציל ועלה שלו מאליו ... משמיא רחימו עליה

כבר התבאר לעיל דף קטו: שאם¹⁵ שטף נהר חמורו וחמור חברו, שלו שזה מנה ושל חברו מאתיים, הניח שלו והציל של חברו, אין לו אלא שכר הראוי לו.

אם בעל¹⁶ האבירה או בית דין הבטיחו לו לפצותו על הפסדו, נתחייב מדינא בהשבה, ויש אומרים¹⁷ שמכל מקום אינו חייב להפסיד חפץ שלו.

לפיכך אם היה בעל הדבש¹⁸ או בעל החמור שם והתנה עמו, או עם בית דין שישלם לו הפסדו ששופך את היין, או שמפסיד חמורו, חייב לשלם לו כל מה שהתנה עמו, ואפילו לא היה לו הפסד לבסוף, שניצולה אבירתו¹⁹ ממקום אחר²⁰. התנה עמו שישלם לו יותר מהפסדו, או יותר משכרו הראוי, נחלקו הפוסקים אם חייב לשלם לו.

הצלת גופו גמר ומתחייב, משא"כ כשאחר פסק עם הרופא יכול לומר משטה, ומ"מ מדברי הרמב"ן, והרמ"א שפסק כוותיה, משמע שאם אמר הרופא שאינו רוצה לילך אא"כ יתנו לו שכר הרבה, בכל אופן חייב ליתן כמו שפסק.

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם ג

¹⁶ שו"ע ונו"כ שם ושם ה, ובשו"ע הרב סעיף לג משמע שה"ה אם יודע בבירור שחבירו ישלם לו מעצמו חייב.

¹⁷ רמ"א שם בשם יש חולקים, וכתב הסמ"ע בטעמם שיכול לומר ניחא לי ביין שלי, וכתב באולם המשפט בסימן רעד שבדבר העומד לסחורה, דלא שייך רוצה בקב שלו, לכו"ע חייב.

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם

¹⁹ שו"ע ונו"כ שם ג, והיינו כגון שעלה חמורו מאליו, וביאר הסמ"ע שמשעה שירד להציל והניח חמורו ליאבד זכה במה שהתנו ביניהם, ולכאורה נראה דהיינו שהתנה עמו על דמי חמורו, או שהתנו ביניהם על סכום מסוים, אבל אם התנה עמו שישלם לו הפסדו ועלה חמורו מאליו הרי לא הפסיד כלום, מיהו אפשר שנחשב כאילו הפסיד וחזר וזכה, וכמ"ש משמיא רחימו עליה, וזכות זו אינו מכסה ההפסד, והרי זה כאילו זכה ממקום אחר. וסיים הרמ"א שמ"מ חמורו של

המציל הוא הפקר כיון שנתייאש ממנו.

²⁰ וכתב החזו"א ב"ק סימן יח סק"ג שלא אמרו שנותן לו דמי חמורו אף על פי שעלה מאליו אלא כשנתייאש ממנו המציל או שהניח חמורו במצב שלא היה יכול להציל כלל, שנעשה הפקר מאליו, ואז אמרין משמיא רחימו עליה וזכה מן ההפקר, אבל כשלא נתייאש והיה יכול להציל ע"י הדחק וחזר המציל והעלה את שלו, הרי לא היה לו הפסד ממון, ואין לו אלא שכרו הראוי, ואפילו עלה מאליו כיון שלא יצא מרשותו וחמורו בידו לא שייך לשלם לו הפסדו, וסיים החזו"א שאם נאמר כסברת הנה"מ שכשפקע היאוש חזר וזכה מאליו, הרי זה כשהיה שלו מאז עד עתה ולא היה הניצול חייב לשלם לו שכרו, ע"ב.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

לא היה בעל האבידה שם ולא בית דין, נוטל כל הפסדו כאילו התנה²¹.

ירד להציל²² וניצולה האבידה מאליה, יש אומרים שדינו כירד להציל ולא הציל להלן, והיינו שאם התנה נותן לו שכרו ואם לא התנה אף שכרו אין לו, ויש אומרים²³ שאם התנה לשלם לו הפסדו, אף אם ניצולה האבידה מאליה נותן לו כפי תנאו.

ה. ירד להציל ולא הציל מהו אמר לו וזו שאילה אין לו אלא שכרו

הלך להציל²⁴ ולא הציל, אף על פי שהתנה שישלם לו הפסדו, אינו נוטל כי אם²⁵ שכר טרחתו.

²¹ רמ"א סימן רסד סוף סעיף ג עפ"י דברי המור, והיינו שמשלם לו דמי חמורו, ועי' סמ"ע סימן רסה סק"ח שהסביר בטעם הדבר, דלא דמי לשכרו דקיי"ל שאם לא היה הבעלים שם אין לו אלא שכרו כפועל שמסתמא ניהא ליה למציל להציל את שלו אם לא שישלם לו עכ"פ דמי חמורו, משא"כ כשהיה הבעלים שם ולא התנה עמו אין לו אלא שכרו כפועל בטל. ומשמע מדבריו שאם הפסד חמורו הוא פחות משכרו הראוי משלם לו שכרו הראוי, דלא גרע מאילו לא היה לו הפסד כלל, ועוד נראה שאם דמי חמורו של מציל שוה יותר מדמי האבידה אינו נותן לו יותר מדמי האבידה. ומשמע מדברי הרמ"א שגם בעלה חמורו של מציל מאליו אמרינן דכהתנה דמי, ובערך ש"י מפקפק בזה, דבשלמא כשמפסיד חמורו תקנת חכמים שישלם לו אף כשלא התנה, אבל כשלא הפסיד למה נתקן שישלם לו, עיין שם.

²² רמ"א שם ד וכ"כ בנתיב"מ

²³ סמ"ע שם ס"ק יב, והסכים עמו הש"ך בשם המהרש"ל, וכתב המאירי בב"ק שמנכה לו מה שלא טרח, וגם בזה מסתבר שאם לא היה הבעלים שם דינו כאילו התנה.

²⁴ שו"ע ונו"ב רסד ד וברמ"א שם, ופירש הסמ"ע דהיינו כשהתנה עמו סתם, אבל אם פירש שאפילו לא יציל ישלם לו, כל תנאי שבממון קיים, ובמחנ"א הלכות שכירות סימן כג מצדד לומר שדוקא אם אמר לו הצל את שלי ואתן לך שכר חמורך אמרינן שאם ירד להציל ולא הציל נותן לו שכרו עכ"פ, וכן אם אמר לו סתם הצל את שלי ולא אמר לו אתן לך שכרך, נותן לו שכרו עכ"פ, אבל אם אמר לו הצל את שלי ואתן לך שכרך, אם לא הציל אפשר שאפילו שכרו אין לו, שהרי לא הבטיח לו שכרו אלא לכשיציל, וכן משמע בשו"ת חות יאיר סימן קנד, עיין שם.

²⁵ והרמ"א כתב ודוקא שהתנה עם הבעלים, ולכאורה היה אפשר לומר שדוקא כשהתנה עם הבעלים יש עליו דין פועל, וקיי"ל השוכר את הפועל להביא תפוחים לחולה ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם, ואפילו למה שמחלק בגמרא דשאני התם דעביד שליחותיה, עכ"פ טרח בהצלה, אבל כשלא התנה עם הבעלים, אלא שהתנה עם ב"ד אין לחייב את הבעלים, ומ"מ נראה דלאו דוקא נקט הרמ"א ואפילו התנה עם ב"ד נוטל עכ"פ שכר טירחתו כאילו התנה עם הבעלים. והנה"מ סק"ג הקשה מ"ש מלא התנה שאף שכרו אינו נותן לו, כמ"ש להלן, וא"כ אף בהתנה הרי אמרינן דהתנאי אינו מועיל אלא כשיציל, וזה שלא הציל למה נוטל שכרו, ותירץ דכיון שהתנה הרי הוכיח הבעלים שרוצה לשכור מי שיציל, ואם לא היה זה יורד היה צריך לשכור פועל אחר להציל (באולם המשפט הקשה שגם לפועל האחר לא היה חייב לשלם, עיין שם שהאריך בזה, ויתבאר עוד בע"ה בדיני שכירות פועלים ח"ד פרק יב הערה מב), ולכאורה צ"ע לימא ליה אילו היו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

ואם לא התנה וירד להציל ולא הציל, אפילו שכר טרחתו אין לו²⁶, ויש אומרים²⁷ שאם לא היו הבעלים שם ולכן לא התנה, הרי זה כאילו התנה ונותן לו שכר טרחתו.

דף קטז:

ו. השוכר את הפועל להביא .. לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם ... התם עבד שליח שליחותיה הנא לא עבד שליח שליחותיה

השוכר²⁸ את הפועל להביא מאכל או תרופה לחולה, והלך והביא, ומצא שמת החולה או שהבריא, או שלא רצה לאכול²⁹, נותן לו שכרו משלם שהרי עשה שליחותו.

ז. שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה מחשבין לפי ממוז ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר ההולך לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ולא ישנו ממנהג החמריז

מצילים אחרים היו מצליחים להציל, וצריך לומר דע"כ איירי שברור שלא מתוך רשלנותו לא הציל, שאף אחר לא היה יכול להציל

²⁶ רמ"א שם, שהרי לא הועיל לו, ועי' סמ"ע, ובאולם המשפט הסביר דכיון שהבעלים שם ולא התנה דינו כיוורד שלא ברשות ואין לו אלא הוצאה שיעור שבת, וכיון שלא השבית כלום, אין לו כלום.

²⁷ סמ"ע ס"ק יב, ונראה שאין חולק בזה, שדינו כיוורד ברשות. ועי' בכסף הקדשים

²⁸ שו"ע ונו"כ שלה ג

²⁹ בכנה"ג, ועיין שו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים סימן רכב) שאם שלח שליח למקום פלוני ושלח אחריו שליח להחזירו מפני שא"צ עוד לשליחות, ופשע השליח השני ולא מסר לו הביטול, צריך בעה"ב לשלם לו שכרו משלם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

כלל הוא בגביית ממון להצלה מסכנה, שכל שהסכנה באה מחמת ממון גובים לפי ממון, ואם על הנפשות גובים לפי נפשות, ואם הסכנה על שניהם מחלקים.³⁰

לפיכך שיירא שחנתה³¹ במדבר ועמד עליהם גיים והוצרכו להתפשר עמו בממון כדי להציל עצמם, גובין מכל בני השיירא לפי ממונם.

ואם תעו והוצרכו לשכור מורה דרך להודיעם גובים חצי לפי הרכוש וחצי לפי הנפשות.

ח. רשאיין החמרין להתנות שכל מי שיאבד לו חמורו יעמיד לו חמור אחר בכוסיא אין מעמידין ... ואם אמר תנו לי ואני אשמור אין שומעין לו ... דאית ליה חמרא אחרינא ... שאני נטירותא דחד מנטירותא דבי תרי

רשאיין החמרים³² להתנות ביניהם בלא קנין³³, שכל מי שתאבד ממנו חמור מבני השיירא, יעמידו לו חמור אחר.

ואם פשע הוא ואבד אין חייבים להעמיד לו אחר, אבד חמורו ואמר תנו לי דמיה ואיני רוצה ליקח חמור אחרת, והריני שומר עמכם כבתחלה, אין שומעין לו, אלא מעמידין לו חמור אחרת כדי שיזדרז יותר וישמור בהמתו, ואפילו היתה לו עוד בהמה אחרת בשיירא שבשבילה צריך להזדרז ולשמור, מכל מקום מוסר נפשו לשמור יותר על שנים מעל אחד.

ואם אמר תנו לי דמיה, ואני אקח חמור נותנים לו, ולא חיישין שמא לא יקח³⁴.

³⁰ ועי' עוד ברמ"א סימן קסג סעיף ג ובאחרונים שם בדין גבית הוצאות במקום סכנות וגזירות ועלילות, וכן שאר הוצאות לצרכי צבור, ואין כאן מקומו, ועי' שו"ת חכ"צ סימן קלב.

³¹ שו"ע ונו"כ רבע טו

³² שו"ע ונו"כ שם טז

³³ כמו שותפין. מהרש"ל שם סי' מ"ג. ש"ך יג

³⁴ ולא כפירש"י וגירסתו ש"ך שם יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

**ט. ספינה שהיתה מהלכת בים עמד עליה נחשול לטובה
והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי
ממון ולא ישנו ממנהג הספנים**

ספינה³⁵ הטעונה יותר ממשאה³⁶, ומתוך כך עמדה לטבוע, ועמד אחר והקל ממשאה והשליך לים, ה"ז כמציל הנרדף מיד רודף ומצוה עשה שהצילם, שהמשאוי הוא כרודף להרוג, וכן אם עמד נחשול להטביע הספינה, והקל משאה להצילה³⁷, כשאי אפשר היה להציל הספינה באופן אחר אין המשליך חייב מדין מזיק.

ולענין תשלום³⁸ ההפסד שנגרם לבעל המשאוי, אם לא פשע בהכנסת המשאוי יותר מאחרים, צריכים שאר בעלי המשאוי שבספינה לשלם לו הפסדו, כל אחד לפי כובד משאו³⁹ ולא לפי שווי משאו, שהטביעה אינה

³⁵ שו"ע ונו"כ שפד ד

³⁶ כתב בערוה"ש דכל מה שנתבאר בהלכה זו דסחורה הוי רודף, אין חילוק בין רודף נפשות לבין רודף ממון, כגון שאין סכנה לאנשי הספינה, שיכולים להציל עצמם אבל לא הסחורות, מאבדין הממון הרודף ממון אחרים, ונראה טעמו שהרי מותר להציל עצמו בממון המזיק,

³⁷ רמ"א שם

³⁸ בהרמב"ם הביא הך דספינה שעמד עליה נחשול בפ"ב מה' גזלה ואבירה, ובפ"ח מה' חובל ה' טו כתב, ספינה שחשבה להשבר מכובד המשאוי, ועמד אחד והקל ממשאה והשליך לים פטור, שהמשא שבה כמו רודף וכו'. וכתב הראב"ד שאין כאן דין רודף כלל, ועיין במ"מ שם ובב"י שע"כ צריך לפרש דברי הרמב"ם כמ"ש המ"מ. ובעיקר הדין סובר הש"ך כמ"ש הנ"י בדעת הרמב"ם שאינו מחלק בין טוען ראשון לטוען אחרון, וכ"כ בשם היש"ש פ' הגזל בתרא סימן נב, ושפיר השינו הראב"ד,

³⁹ רמ"א שם וכפירוש המ"מ והסמ"ע, דכל שאינו פושע אינו בכלל רודף, וממילא כל שמפסידים ממנו להציל ממון אחרים אינו חייב בכל ההפסד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

תולה בממון אלא במשאוי, וכן כשעמד⁴⁰ עליהם נחשול והוצרכו להקל ממשאם⁴¹, ואם יש מנהג בין הספנים איך לגבות אין משנים ממנהגם⁴².

אבל אם הכנים משאוי⁴³ לספינה מעל ליכולת משא הספינה, זה שהכנים באחרונה, פושע הוא, ועליו לסבול כל ההפסד.

⁴⁰ רמ"א ובשו"ע ערב יז

⁴¹ שהסיבה לסכנה היא המשאוי, והיינו שבעל משאוי זהב מפסיד כמו בעל ברזל (בשו"ת מהרי"ק שורש קבר מדייק מדברי רש"י שאפי' לא נשאר בספינה למשליך הראשון של הזהב כ"א דבר מועט, ולבעל הברזל נשארו הרבה אבנים טובות, ונמצא שההצלה של בעל הברזל יותר גדולה משל בעל הזהב, לא אמרין שיצטרך להשליך יותר כנגד הרכוש שניצל, משמע מכאן דלא אזלינן בתר ההצלה אלא בתר גורם הנזק, וכיון שהמשאוי הוא הנגרם מחשבין לפי משאוי ולא לפי ממון, עיין שם, ועי' לעיל מדברי הגאון"י, ומ"מ כתב בפת"ש שם סק"ב בשם ה"צ שאם באים עתה להקל משאם יכול בעל הזהב לכוף לבעל הברזל שישליך יותר משלו והוא ישלם לו, והוא כדעת המחבר בסימן רסד סעיף ה בדין נסדק חבית של דבש שצריך זה לשפוך יינו להציל הדבש כשרוצה לשלם לו, ולדעת הרמ"א שם אינו חייב בכך, ומשמע שבדיעבד אם השליך הזהב אינו חייב לשלם לו.

⁴² החק"ל כתב שמנהג לגבות לפי ממון ולפי נפשות מנהג גרוע הוא ואין הולכין אחריו, וגם מה שחייבוהו הספנים במשא שהשליכו משלהם, הביא מדברי הרשד"ם חו"מ סימן רכ שדן במי שביטח סחורות חבירו הבאה בספינה, ובאמצע באה רוח סערה, ושיבר הספן התורן וכלי הספינה להקל עליה, וחייב את בעל הסחורה להשתתף, אם המבטח חייב גם בהוצאות הצלה, או שאינו חייב אלא בהפסד וכיון שהסחורה קיימת פטור, וכתב הרשד"ם שלכאורה דמי לש"ש שקידם ברועים ומקלות בשכר שחייב המפקיד לשלם ההוצאות, ומשמע שהשומר אינו חייב רק בהפסד הבהמה ולא בהוצאות ההצלה, וה"נ המבטח פטור, אלא שיש לחלק דשאני התם שפטור מאונסין, והרי אילו לא היה יכול להציל היה פטור, משא"כ המבטח גם מפני אונסין דמי לשואל שמסתבר שאם הוציא הוצאות להציל מהפסד אונס שההפסד עליו, שלא הוציא אלא לצורך עצמו כדי שיפטר מתשלומי הבהמה, וסיים הרשד"ם שבג"ד יש לפטור את המבטח מפני שלא היה ביד הספן רשות לחייב בעל הסחורה, שלא טרח אלא להציל ספינתו, ועוד שאין הדבר ברור שבלי הוצאות אלה היתה הספינה טובעת, ואין זה אלא עלילה שפטור המבטח, ע"כ דברי הרשד"ם. ותמה החק"ל על הרשד"ם שהרי בעמד עליה נחשול כל הספינה עם הנפשות והמשאוי היו בסכנה, ומה סברא היא שהספן עשה להצלת ספינתו, וגם מעם שני שצריך שיהא ברור שבלי הקלה זו לא היתה הספינה נטבעת, לא משמע כן בגמרא ופוסקים, ולאחר שנדחק בפירוש דברי הרשד"ם ודחאם, כתב לפרש דבריו עפ"י מה דקיי"ל שהמשכיר חייב להעמיד לו בית ולתקן הקורות, ה"נ חייב הספן לשבר כלי הספינה כדי להציל השוכרים מסכנה, ולכן פטר את בעל הסחורה מהפסד כלי הספינה, ומה שהוסיף טעם שני משום שהיה מקום לחייב השוכרים משום שהאונס לא בא מצד המשכיר, ועי' כתב שאין זה ברור שזוהי הצלתם, ולפי"ז העלה החק"ל בג"ד לפטור את שמעון במה שחייבו את ראובן בהשלכת כלי בעל הספינה. ומה שמען ראובן שאילו סיפר לספנים ששמעון היה עמו והיה לו ממון הרבה היו מחייבים אותו, כתב החק"ל שאז היה דינו כמוסר, ובסוף דבריו האריך לדון אם הולכין אחר מנהג עכו"ם לדון בין ישראל, ומכיון שמנהג זה אינו מנהג בין ישראל אין לחייבו לילך אחריו, עיין שם, ועי' עוד בערך ש"י סימן שג ד"ה כדי דמיהן מ"ש על דברי הרשד"ם.

⁴³ רמ"א שם, וכשיטת המ"מ והסמ"ע (אלא שתמהו מ"ש הרמ"א בלשון יש אומרים), שאז ממנו הוא המזיק ויכול הניזק להציל עצמו בממון המזיק בדין רודף, ועי' סמ"ע סימן שפג סק"י.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

**י. ורשאינן הספנים להתנות שכל מי שאבדה לו ספינה יעמיד
לו ספינה ... שלא בנוסיא מעמידין לו ואי פירש למקום
שאינן הספינות הולכין אינן מעמידין ... וקא אזיל ביומי
ניסן למקום תשרי**

רשאים⁴⁴ הספנים להתנות ביניהם כל מי שתאבד לו ספינה יעמידו לו ספינה
אחרת, ואם פשע בה ואבדה, או שפירש למקום שאין דרכה להלוך שם
באותה זמן, אף על פי שבזמן אחר דרך להלוך שם, כגון ביומי תשרי שהמים
חסרים אין הספינה יכולה לשוט בטוב אצל שפת הנהר וצריכין להתרחק
משפת הנהר, ודרכו להלך במקום אחר, וביומי ניסן שהנהר גדול מהפשרת
שלגים וגשמים במקום אחר שאין מדרך הספנים להתרחק משפת הנהר אלא
מלא חבל אחד, והוא הולך ביומי ניסן בדרך תשרי או להיפך, בכל זאת הרי
זו פשיעה, ואין חייבין להעמיד לו אחרת.

**יא. שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גייס וטרפה ועמד
אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמר אני אציל לעצמי
הציל לעצמו**

כבר התבאר לעיל דף קיד. ששיירא שעמד עליה גייס⁴⁵ במדבר וטרף
מחפציהם, אם אי אפשר להציל וטרה אחד והציל, הרי אלו שלו, ואם אפשר
להציל, וקדם אחד מהם והציל, אפילו אמר המציל שמציל לעצמו ושתק בעל
החפץ, הרי הוא של בעלים.

היה אפשר להציל ע"י הדחק, אם אמר בפני בעל החפץ שמציל לעצמו זכה
בו, ואם לאו לא זכה בו, שכל שיכול להציל ע"י הדחק אינו בגדר אבודה
מכל אדם, ואין אדם יכול לזכות בשל חבירו כל זמן שלא נתייאש.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ ערב יח, סמ"ע שם כט

⁴⁵ שו"ע ונו"כ קפא א

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

יב. בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חברו אמר פליג לא אמר לא פליג ... בפועלין עסקינן

ממון השותפות⁴⁶ שהיה בסכנה⁴⁷, וקדם אחד מהם והציל, אלא שזה טרח שלא בדרך הרגיל, או ע"י נס, ולא אמר שמציל לעצמו⁴⁸, אף על פי שהיה באופן שמדרך העולם שאי אפשר להציל, הרי זה חולק עם שותפו⁴⁹ במה⁵⁰ שהציל⁵¹.

⁴⁶ שו"ע ונו"כ קפא ב

⁴⁷ עיי' בשו"ת חת"ס (חו"מ סימן ק) שדייק בגירסת הפוסקים במ"ש בברייתא שיירא שעמד עליה גיים לטורפה, והיינו כשעדיין לא בא ליד הגיים, או גרסינן וטרפה, וכתב שם שלענין שותפין אפילו לא טרפה עדיין, ואפילו הציל ע"י שברח עם הממון, כו"ע מודים שהציל לעצמו, דכיון שהמעט הוא משום ששותף חולק שלא מדעת שותפו, גם בחשש סכנה וזמן בהול יכול לחלוק, משא"כ בשיירא כשאינם שותפים, שהמעט הוא משום יאוש, יש לחלק באיזה אופן מיקרי אבודה מכל אדם. עיין שם. ועיי' משפט שלום.

⁴⁸ שבשיירא שעמד עליה גיים כשאינם שותפים, קי"ל דבכה"ג הציל לעצמו, כמבואר בשו"ע (סימן קפא סעיף א), דכיון שאי אפשר להציל הוי כאבודה מכל אדם ונעשה הפקר, וסתם זוכה מן ההפקר זוכה לעצמו.

⁴⁹ ונראה דמה שאמרו הציל לאמצע, והוסיף הש"ך דחולקין שוה בשוה, אינו אלא כשנשתתפו בשוה, אבל כשזה הטיל מנה וזה מאתיים חולקין כאן לפי מעות, דזה הוי כחלוקת קרן שלעולם חולקין לפי מעות, ולא כחלוקת ריוח שיש אופנים שחולקים לאמצע, ולפי"ז אין חילוק אם הציל הכל או הציל רק חלק מממון השותפות, חולקים לפי מעות, ועיי' סמ"ע (סק"ב). פתחי חושן חלק ז פרק ב הערה עה

⁵⁰ וכתב במחנ"א (סימן ג) בשם הפוסקים דהיינו דוקא כשהציל ממון או סחורת השותפות, אבל אם הציל ממון אחר, וממון השותפות אבד, אף בסתם לא אמרינן שהציל לאמצע. ועפי"ז כתב בג"ד בתושבי מלכות שהיו נותנים מס בשותפות, ונתן המלך חלק מהמלכות לבנו, והוא פטר את היהודים מן המס, שאינם צריכים עוד להשתתף עם שאר היהודים, שבאותו ממון עדיין לא היו משותפים, עיין שם.

⁵¹ דמסתמא טרח אדעתא דשותפות, ונראה דאפילו כשאי אפשר להציל דהוי כהפקר ומציאה, ואפילו לדעת הש"ך וסייעתו דשותף שמצא מציאה ה"ז לעצמו, צריך לחלק דשאני הכא שהוא ממון שכבר היו משותפים בו, ומסתמא אדעתא דשותפות הציל, אבל במציאה דמעלמא לא אמרינן דמסתמא ע"ד השותפות הגביה המציאה, ובשו"ת חת"ס הנ"ל הוסיף דכיון דשותפין הם וראוי שיציל לשותפות, נעשה כיכולים להציל דלא מייאשי. ובמשפט שלום דן ביכולים להציל ולא אמר לעצמי, אמאי הוי לאמצע, כיון שהשותף השני יכול ג"כ להציל ולא הציל הרי הוא כפושע וחייב לשלם וממילא מפסיד חלקו, ואפשר שאין זו פשיעה, משום שסבור שחבירו יציל הכל לשותפות, כיון שלא אמר שמציל לעצמו, אלא דא"כ קשה כשאמר לעצמי אני מציל למה לן מעמא דשותף חולק במקום פסידא, תיפוק ליה דהשני הוי פושע, וכתב המשפ"ש שמכאן יש להוכיח דהך אמירה א"צ שיהא בפניו, ולכן הוצרך למעמא דשותף חולק, ועוד כתב שיש נ"מ במקום דהוי שמירה בבעלים שאינו חייב בפשיעה, ועוד תירץ דאפשר שבמקום גיים וחשש סכנה, אין זו פשיעה במה שלא הציל, דאפשר שמתירא מחמת הסכנה. עיין שם. ועיי' להלן. ועיי' פת"ש (סימן רסד) בשם שו"ת שב יעקב בדין מי שהפסיד משלו כדי להציל ממון חברו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

אמר בשעה⁵² שהציל לעצמי אני מציל, אם היה באופן שאי אפשר להציל כלל⁵³, כל מה שהציל הוא לעצמו, ואפילו יותר מחלקו בשותפות, שמכיון שאי אפשר להציל הוי כהפקר, ויכול לזכות בכל הממון לעצמו.

אבל אם גם הם יכולים להציל, מה שהציל עד חלקו הוא לעצמו, אבל אם הציל יותר מחלקו, נותן המותר לשותפו⁵⁴.

וכן השוכר את⁵⁵ הפועל להציל, כל שיציל הרי הוא למי ששכרו. ואם אמר לעצמי אני מציל, הרי זה חוזר בו מהשכירות⁵⁶, וכל שיציל אחר שאמר לי, הרי הוא שלו⁵⁷.

וזה דוקא⁵⁸ בשלא היו יכולין להציל שאומרים אנו ודאי נתיאשו הבעלים, שאם לא אמר לעצמי אני מציל מסתמא אמרין שלא חזר בו הפועל ובשכירתו הוא מציל להמשכיר, כיון ראין לו חלק בו משל עצמו. אך אם יכול להציל ודאי לא נתיאשו הבעלים ולא יועיל שיאמר לעצמי אני מציל.

⁵² רמ"א שם

⁵³ ובמשפ"ש כתב בשם הרדב"ז דהא דיכול להציל לעצמו במקום פסידא היינו כשמציל מעצמו, אבל אם נתפשר עם הגזלן מחמת התביעה, ומחמת גודל התביעה גדלה הפשרה, כל שהציל הוי לאמצע. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן יט).

⁵⁴ דעל חלקו יכול לחלוק לעצמו במקום פסידא, וזוכה לעצמו, אבל מה שהוא יותר מחלקו, אינו יכול לזכות, ומשום יאוש אין כאן, שהרי יכולים להציל ולא נתיאשו. וכתב בכנה"ג בשם שלטי הגבורים שאינו נוטל מחבירו שכר טרחו, שכן דרך למרות בשל חבירו בלא שכר.

⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם ג

⁵⁶ שפועל יכול לחזור בו כדלהלן סמ"ע ה. משמע דבשכיר יום עסקינן, אבל בקבלן דלא שייך הטעם כמבואר בסימן של"ג [סעיף א' בהג"ה], הוא [למשכיר]. אמנם נראה, דכיון שכתב הש"ך שם בס"ק ד' דדוקא כשהיה קנין או משיכה אינו יכול לחזור בו לגמרי, אבל בלא קנין יכול לחזור בו רק שידו על התחתונה, ע"ש, וכיון שיכול לחזור בו הרי הוא לעצמו כשהחזיר בו. ובפועל אפילו בקנין יכול לחזור בו מטעם שכתב הסמ"ע כי לי בני ישראל עבדים. נתייחס שם ה

⁵⁷ ועיין פ"ת שם ה מתשובת ושב הכהן סי' י"ג שכתב, לכאורה קשה הא בדבר האבד גם פועל אינו יכול לחזור בו כמ"ש בסימן של"ג סעיף ה'. אך באמת לא קשה מידי לפי המבואר בשו"ע סימן של"ג שם בסוף הסעיף, דהא בדבר האבד שוכר עליהם, דוקא אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר את אלו ועבשיו אינו מוצא בו, וא"כ הכא ע"כ מיירי שלא היה מוצא פועלים אחרים, דאם היה מוצא הוה יכולים להציל, דמה לי שיכולים להציל על ידי עצמם או על ידי פועלים אחרים, ואינו יכול לומר לעצמי אני מציל, אלא ודאי דמיירי בשלא היה מוצא, ומשום"ה יכול לחזור אף בדבר האבד.

⁵⁸ סמ"ע שם ו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

יג. פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכמה דלא הדר ביה בברשותיה דבעל הבית דמי

השובר את הפועל⁵⁹ ורצה הפועל לחזור, יכול לחזור⁶⁰ אפילו לאחר⁶¹ שהתחיל במלאכה, אבל יש לבעל הבית⁶² עליו תרעומת, ויש אומרים⁶³ שאם קנה ממנו בקנין גמור, אינו יכול לחזור.

יד. הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מנת מדינה היא
אומר לו הרי שלך לפניך אם מחמת הגזלן חייב להעמיד
לו שדה אחר ... כגון דאנסוה עכו"ם ואמרי ליה אחויי
ארעתיה ואחוי ההוא בהדייהו

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שלג ג

⁶⁰ ואף על פי שהתחלת מלאכה בקנין, אמרו חז"ל שיכול הפועל לחזור משום שנאמר כי לי בני ישראל עבדים, ודרשינן ולא עבדים לעבדים, ואם אינו יכול לחזור הרי הוא עבד לעבדים. וראיתי בשם שו"ת זרע אמת (ח"ב יו"ד סימן צז) שפועל יכול להתנות שלא יוכל לחזור, ואין זה כמתנה ע"מ שכתוב בתורה, כיון שאין גופו קנוי, ולכאורה נראה מדברי האחרונים שיש בזה איסור עבדות.

⁶¹ ועיין פתחי חושן חלק ד פרק ז הביא מדברי החות יאיר שמצדד לומר שבש"ץ וכיוצא בזה שעושה מצוה אין בזה משום עבד לעבדים, שמלאכתו עבדות ה'

⁶² ובפת"ח (ח"ב) דיני אבידה (פרק ט) הביא שמדברי הפוסקים נראה שפועל יכול לחזור בו אף מבלי להודיע לבעה"ב, וכן משמע בתוס' (כתובות דף צח ע"ב), ויש לעיין אם הפסיד בעה"ב במה שלא הודיעו, דאפשר שהייב בזה, וכ"ש לדעת הפוסקים שפועל חייב בגרמא, וכן משמע בנה"מ סימן קפג סק"א, ובחזו"א (ב"ק סימן כג סק"ב) כתב שפועל החוזר צריך להודיע קודם, כדי שימצא פועלים, והוא שכור לאותן ימים, ועבודה תמידית לעולם דינה כדבר האבוד שגם פועל אינו יכול לחזור, וצ"ע.

⁶³ ב"י בשם הריטב"א, וכתב הש"ך (שם ס"ק יד) דכיון ששאר פוסקים לא חילקו בכך משמע דלא ס"ל כן, וכתב הש"ך שכן עיקר, דכיון שאמרו הטעם משום עבד לעבדים משמע דבכל ענין יכול לחזור, וכן דעת המ"ז (שם). ועוד כתב הש"ך שקנין אינו מועיל משום שאינו אלא קנין דברים, ואפשר שאף המחבר שלא הביא דברי הריטב"א בשו"ע לא ס"ל כוותיה. ובקצה"ח (סק"ה) כתב שאם משעבד הפועל גופו לעשות המלאכה אינו קנין דברים, ומ"מ דעת השו"ע שיכול לחזור, שהרי הריטב"א בשם רבו מדמי ליה להקדים לו כל שכרו שאינו יכול לחזור, וכיון שפסק השו"ע (שם) שיכול לחזור, ה"נ במשעבד גופו בקנין יכול לחזור, ועי' שו"ת בית שלמה (ח"מ סימן סא), ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן קפד) מסכים לדעת הריטב"א, אלא שכתב דדוקא בכסף ושטר שהם קנינים המועילים בעבד עברי, מועילים גם בפועל, וסיים השב"י שכן דעת הר"א ששון (סימן קיג), וכן דעת הרדב"ז (ח"א סימן שג), וכן נראה דעת המחנ"א (ה' שכירות פועלים סימן ב), ועי' פת"ש (סק"ה) ומשפט שלום (סימן קעו סעיף טו). ובשו"ת חו"י (סימן קמ) כתב שאף לדעת הריטב"א אינו אלא בפועל הנשכר לזמן קצר, אבל אם נשכר ליותר מג' שנים מודה שאפילו בקנין יכול לחזור.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

גזל שדה⁶⁴ ונטלוה מסיקין מן הגזול, או שנטלוה ממנה בכח המלך, אם מכת מדינה היא שגזלו ג"כ שדות אחרות וכן המלך לקח שדות משל אחרים, אומר לו הרי שלך לפניך שמוזלו גרם, ואם מחמת הגזול נלקחה שלא נטלו שדות של אחרים, חייב⁶⁵ להעמיד לו שדה אחרת.

אנסוהו להראות⁶⁶ ממון חבירו פטור מלשלם, ודוקא באונס הכאות או יסורים⁶⁷, וכ"ש אונס מיתה, אבל אונס ממון⁶⁸ יש אומרים⁶⁹ דאינו נקרא אונס. ואינו פטור⁷⁰ באונס אלא בשלא עשה מעשה בגוף הממון, כגון שהראה הממון, אבל אם לקח הממון ונתנו ליד האנס, אפילו באונס, חייב⁷¹. וי"א⁷² שאם אנסוהו להביא ממון חבירו פטור

לא אנסוהו⁷³ בפירוש על ממון חבירו, אלא שאנסוהו להביא ממון או פירות סתם, וכ"ש כשאנסוהו להביא משלו⁷⁴, והראה ממון או פירות של חבירו,

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שעא ג

⁶⁵ ע"י ש"ך בסעיף ד' [סק"ו] דכתב אדהתם דהוא משום גרמי. ולענ"ד בהך דהכא נמי, כיון דמן הדין קרקע אינה נגזלת וברשותיה דמרא קאי, א"כ אפילו מחמת הגזול נמי אין אדם נתפס על חבירו. ואף שאנסו קרקע שלו בשביל הגזול, אין על הגזול חיוב מדינא, ואינו חייב אלא משום דהוא בגרמתו מחמת שגולה, ואכתי אינו אלא גרמי. שוב מצאתי בע"ה בשיטה מקובצת [ב"ק קמ"ז ע"ב] דהביא ירושלמי [שם פ"י ה"ו] דאמרו בפירוש דגם רישא משום קנס, והוא מהטעם שכתבתי דזה נמי אינו אלא גרמי ודו"ק. חבל יוסף א

⁶⁶ שו"ע ונו"כ שפח ב ג ועיין פתחי חושן חלק ו פרק ד סעי' י ובהערות שם.

⁶⁷ רמ"א שם

⁶⁸ דהיינו שאנסוהו ע"י איומים ליקח או להפסיד ממנו אם לא יראה, וכתב הט"ז שאם לא הזכיר לו האנס שיתן ממון עצמו אלא שרוצה להכותו שיראה ממון חבירו, אף על פי שמרגיש שיוכל לפטור עצמו בממון שלו, מיקרי אונס מחמת מכות, כיון שלא אמר לו האנס בפירוש שיתן ממון שלו.

⁶⁹ ובש"ך שם ס"ק כב הביא בשם הרשב"א וספר החנוך שאף באונס ממון פטור, וסיים הש"ך שיכול לומר קים לי כוותיהו. וכתב הגר"א שם לדעתם דאע"פ שהוא רשע במה שפטר ממנו בממון חבירו מ"מ כיון שאינו אלא גרמא ולא נתכוין להזיק פטור.

⁷⁰ שו"ע ונו"כ שם ד

⁷¹ והוא דעת הרמב"ם ורוב הראשונים, שאסור להציל עצמו בממון חבירו, ולשיטה זו אפי' אנסוהו להביא חייב, דרוע מזלו גרם לו שיאנסוהו, וכתב בשו"ע הרב ה' נזקי ממון דודאי שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, אבל צריך לעשות כן ע"ד לשלם

⁷² סמ"ע וש"ך שם בשם הראב"ד, דכיון שאנסוהו על ההבאה אין לך דבר העומד במקום פקו"נ, והואיל ויחדו לו בפירוש ממון חבירו אינו חייב למות בשביל ממון חבירו, והש"ך ס"ק כד האריך להוכיח כדיעה זו,

⁷³ רמ"א שפח ב

⁷⁴ באור שמה פ"ט מה' גזילה דייק בלשון הרמב"ם (שהוא לשון השו"ע בסימן שעא סעיף ג וד) שכתב, גזל שדה ונטלוה מסיקין, אם מכת מדינה וכו', אומר לו הש"ל, ואם מחמת הגזול חייב להעמיד לו שדה אחרת, אנס המלך את הגזול ואמר לו הראה לנו מה שיש לך, והראה שדה זו שגולה בכלל שדותיו חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה או נותן דמיה, וביאר האו"ש דהך אם מחמת הגזול איירי אפילו בשלא הראה להם אלא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

אף על פי שהראה זה בכלל שלו, אף על פי שלא נשא ונתן ביד חייב⁷⁵, ויש אומרים⁷⁶ דה"ה אם לא אנסוהו בפירוש על ממון אלא יסרוהו סתם ולא אמרו לו על מה, והלך והראה להם ממון חבירו חייב, וי"א⁷⁷ שאף כשאנסוהו על ממון סתם ואין לו משלו והראה משל אחרים פטור.

הם מעצמם נמלוה חייב, ודין דהראה להם איירי אפילו כשמכת מדינה היא (וכן פירש הט"ז שם בשם היש"ש) דכיון שהראה על שדה זו חייב, ובזה חייב מדר"ג מדין מוסר, אבל בהלכה דמחמת הגזלן אין לו דין מוסר, ורק מדין קנס חייב, וכמ"ש בירושלמי (ותמה על הש"ך שכתב על דין דהראה שהוא מדין קנס, ואפשר שגם דין מוסר הוא קנס לשיטתו), ולכן בהך דהראה נתחייב מיד כשהראה, ואף אם הוזה אח"כ משלם כשוויה בשעת מסירה, וע"ז כתב הרמב"ם חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, משא"כ בהך דמחמת הגזלן ולא הראה שאינו מדין מזיק אלא מטעם קנס, כתב חייב להעמיד לו שדה אחרת והיינו כפי שוויה בשעת העמדה בדין.

⁷⁵ דכל שלא אנסוהו על של חבירו ה"ז כמציל עצמו בממון חבירו, ובגליון הרי"ף הובא דעת רבינו אפרים שסובר שגם בכה"ג פטור, כיון שאינו מתכוין להזיק, ואינו חייב כי אם באנסו את שלו והראה בשל חבירו, ולפי"ז צ"ל דשאר הראשונים ס"ל שגם באנסו סתם הו"ל כמתכוין להזיק, וע"י להלן. וע"י שו"ת משפטי שמואל סימן עג שדחה דעת הר" אפרים, ונראה דעתו שאפילו קים לי אינו יכול לטעון, עיין שם

⁷⁶ רמ"א שם והש"ך ס"ק בא תמה שהרי יכול לומר הייתי סבור שמייסרין אותו להראות ממון, ולא יהא אלא ספק ולמה יתחייב מספק, וע"כ פירש דהטור איירי שניכרים הדברים שלא יסרוהו מתחלה בשביל ממון, עיין שם, וע"י ערך ש"י.

⁷⁷ ט"ז שם בשם היש"ש, והסכים עמו, ואפילו אנסוהו על פירות ואין לו ויש לו מעות, אינו צריך לפייסו במה שאין דורשים ממנו. ולכאורה מדברי שאר הפוסקים נראה דכל שלא הזכיר האנס ממון חבירו, וזה הראם לאנס, ה"ז בכלל מציל עצמו בממון חבירו, וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

